

Etiopia: Forhold for journalister etter april 2018

- Innledning
- Media i lys av den politiske konteksten
- Endring i lovverket
- Reaksjoner mot journalister

Innledning

Før regimeendringen i april 2018 overvåket og sensurerte etiopiske myndigheter journalister og medier. Journalister ble regelmessig anholdt av politiet og avhørt. De fleste ble løslatt ganske raskt. Anholdelsene var advarsler fra regimet om at de fulgte med på journalistisk virksomhet. Rettsforfølgelse og fengsling av journalister forekom sjeldnere, og brutale fysiske overgrep var det få av, også under det gamle regimet. Situasjonen er beskrevet blant annet i Skjerdal (2014).

Responsen tar for seg forhold for journalister etter de politiske endringene i april 2018. Den tar kort for seg den politiske konteksten i dagens Etiopia, endringer i lovverk med relevans for mediefeltet, og gir noen eksempler på reaksjoner mot journalister de siste to åra. Responsen er ikke uttømmende, men tar sikte på å gi et overordnet bilde av situasjonen i perioden april 2018 til april 2020.

Media i lys av den politiske konteksten

Forhold for journalister, ytringsklima og myndighetenes¹ reaksjoner mot medieaktører må ses i lys av konfliktlinjene som kjennetegner Etiopia etter regimeskiftet i 2018.

Etiopia kjennetegnes av økende spenning og voldelig konflikt. Mange av disse konfliktene har etniske undertoner. Mens myndighetene tidligere stort sett holdt etniske konflikter i sjakk, ofte gjennom repressive metoder, har konfliktene økt i

¹ Etiopia er en føderal stat. I denne responsen kan «myndigheter» derfor vise til både føderale, regionale og lokale myndigheter.

omfang etter at det sentrale maktapparatet ble svekket etter 2018 og ulike regionale aktører forsøker å bygge opp egne maktbaser. Mobilisering av befolkningsgrupper på etnisk grunnlag har ført til voldelige sammenstøt flere steder i Etiopia de siste to årene, og 1,6 millioner er internt fordrevet som følge av konflikt (HRW 2019). Etnisk konflikt er ikke begrenset til enkelte regioner, men noen regioner preges av et høyere konfliktnivå enn andre (Yusuf 2019).

Regimeskiftet i april 2018 endret på forholdene i media og for journalister. Fængslede journalister ble løslatt, og mange nye publikasjoner så dagens lys. Myndighetene opphevet blokkeringer av opposisjonelle nettsider, også av medier som ble drevet av opposisjonsmiljøer utenfor Etiopia, og som nå begynte å vende hjem. Den nye situasjonen førte til større ytringsfrihet, mindre overvåkning og dermed også mindre grad av selvsensur. Ifølge Amnesty International (2019a) satt det ingen journalister i fengsel ved utgangen av 2018 og Etiopia gjorde et byks opp 40 plasser fra 150. plass til 110. plass på World Press Freedom Index, det største hoppet registrert for noe land noen gang. RSF (2019) omtalte framgangen som «spektakulær».

Etter hvert økte imidlertid bekymringen om at «frisippet» på mediefeltet ville brukes til å forsterke etnisk polarisering og skjerpe konfliktnivået. Myndighetene beskyldte enkelte medier for å skape eller forsterke etniske konflikter, og i noen tilfeller også egge til vold. Myndighetene har derfor forsøkt å legge visse begrensninger på medienes frihet, og mange mener at man ser en viss utvikling i retning av at myndighetene går tilbake til repressive mønstre som kjennetegnet det gamle regimet. Journalisten J. Jeffrey (2019) formulerer det slik:

The Nobel committee cited the prime minister “discontinuing media censorship” as one of Abiy Ahmed’s many achievements in paving the way to establish a new and better democracy in Ethiopia. But the bonanza of media activity that followed is now generating increasing concerns that new media freedoms are being abused to stoke ethnic tensions. Media are being accused of abetting groups seeking to leverage identity politics to destabilise the country for their own ends. At the same time, the government is now facing criticism for repeating the authoritarian ways of previous Ethiopian government toward media and attempting to put the lid back on what it opened.

Endringer i lovverket

Et av de viktigste demokratiseringstiltakene i Etiopia etter regimeskiftet, er revidering av lovverk som på ulike måter har blitt brukt til å begrense ytringsfriheten og kneble politisk opposisjon. Samtidig ønsker myndighetene å begrense etnisk motiverte konflikter og uroligheter. Under følger en kort presentasjon av de viktigste endringene i lovverk som er relevant for media.

Medieloven (Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation) fra 2008 var en av lovene som Abiy forpliktet seg til å revidere da han ble innsatt som president i 2018. Foreløpig finnes det ikke, så langt Landinfo kjenner til, noe utkast til ny medielov (HRW 2019).

Den kontroversielle Charities and Societies Proclamation fra 2009, som blant annet definerer rammebetingelsene for ikke-statlige organisasjoner, og ifølge HRW (2020a) i praksis gjorde uavhengig menneskerettighetsrapportering umulig, ble erstattet av Organization of Civil Societies Proclamation i februar 2019. Endringen av denne loven er ansett som et svært viktig demokratiseringstiltak i Etiopia (HRW 2020a).

Anti-terrorloven (Anti Terrorism Proclamation, forkortet ATP) fra 2009 ble erstattet av en ny lov i januar 2020 (Ezega News 2020). Myndighetene brukte ATP som hjemmel for å anholde og rettsforfølge myndighetskritiske journalister under tidligere regimer. Bestemmelsen som tidligere ble brukt som hjemmel til å anholde journalister, den vage formuleringen om å «oppmuntre til terror» (*encouraging terrorism*) er endret til det noe mer konkrete «oppfordre til terror» (*incitement to terrorism*) (AFP 2020). Amnesty International (som sitert i AFP 2020) mener at loven representerer et fremskritt når det gjelder menneskerettigheter, men at den samtidig åpner for misbruk. Det er for tidlig å si hvordan endringene vil slå ut overfor journalister.

En ny lov mot hatefulle ytringer og falske nyheter (Hate Speech and Disinformation Prevention and Suppression Proclamation) ble vedtatt av parlamentet i februar 2020. Etiopiske myndigheter, men også representanter for sivilsamfunnet, mener at hatefulle ytringer og bevisst spredning av desinformasjon og falske nyheter bidrar til å nøre opp under konflikter i flere regioner i Etiopia. Tilhengerne av loven mener at den vil kunne begrense etnisk polarisering og etnisk basert vold. Kritikerne av loven mener at den vil kunne begrense ytringsfriheten, og at dette er særlig bekymringsfullt rett i forkant av valget som er planlagt i august 2020 (AFP 2020).

Loven er imidlertid for ny til at man vet hvordan den vil håndheves og hvorvidt den vil brukes av myndighetene til å stilne kritisk journalistikk.

Reaksjoner mot journalister

Det overordnede bildet er at forholdene for journalister har vært betydelig bedre de to siste årene etter at Abiy kom til makten enn under tidligere regimer. Ifølge T. Skjerdal (e-post, mars 2020) har etiopiske medier i dag anledning til å bedrive regimekritisk journalistikk i langt større grad enn det som tidligere var tilfelle.

Ifølge HRW (2019) var ingen journalister i fengsel ved utgangen av 2018. Amerikanske myndigheter (U.S. Departement of State 2020) opplyser at det var en sterk nedgang i anholdelser, trakassering og rettsforfølgelse av journalister i 2019. T. Skjerdal opplyser til Landinfo (e-post, mars 2020) at han ikke kjenner til at det sitter etiopiske journalister i fengsel i dag, med unntak av to journalister som ble anholdt i Oromia-regionen under uklare omstendigheter i mars (se punktliste under).

En kompliserende faktor for den som forsøker å tolke det etiopiske mediebildet i lys av den politiske konteksten, er at det i mange tilfeller går en uklar grense mellom hvem som er journalist og hvem som er aktivist (T. Skjerdal, e-post mars 2020). Etiopiske myndigheter mener at journalistene de reagerer mot, i realiteten er politiske aktivister, ikke profesjonelle medieaktører. Et kjent eksempel på dette er den kontroversielle oromo-aktivisten og grunnleggeren av Oromia Media Network, Jawar Mohammed. Jawar tillegges mye av ansvaret for uroen i Oromo-regionen i oktober 2019, hvor rundt 80 personer (av ulik etnisitet) ble drept (Jeffrey 2019). Jawar beskyldes for å bruke sin medieplattform til å mobilisere oromo-befolkningen mot føderale myndigheter og andre folkegrupper, og oppfattes som en nøkkelfigur for den såkalte «Queeroo»-bevegelsen, en oromonasjonalistisk ungdomsbevegelse som har stått bak mye av mobiliseringen i regionen de siste to åra.

Det er altså særlig i forbindelse med etnisk spenning og konflikt at myndighetene reagerer mot journalister eller andre medieaktører som de oppfatter som aktivister som bidrar til å nøre opp under etnisk basert konflikt og vold. I den grad det finnes en «rød linje» for journalister i dagens Etiopia, går den ved dekning av etniske konflikter.

Under følger noen eksempler på reaksjoner mot journalister og medier i perioden 2018-2020. Listen er ikke nødvendigvis uttømmende, men er ment å illustrere omstendighetene rundt reaksjoner mot journalister i dagens politiske kontekst.

- I februar 2019 ble to journalister fra privateide Mereja TV anholdt av lokalt politi i Oromo-delstaten mens de dekket nedrivning av ulovlig oppsatte hus. Da de ble løslatt etter kort tid, ble de angrepet og slått av en mobb. Ingen har, ifølge HRW (2019), blitt holdt ansvarlig for angrepet.²

² Utvikling og utvidelse av den føderale hovedstaden Addis Abeba, som ligger inne i Oromo-regionalstaten, og spørsmålet om Oromias «særskilte interesser» i hovedstaden, er en sensitiv sak i etiopisk politikk og en kilde til etniske og politiske spenninger. Spenningen steg betraktelig i februar da regionalmyndighetene i Oromia besluttet å rive 12 000 ulovlig oppsatte boliger i utkanten av Addis (HRW 2019).

- I forbindelse med det som skal ha vært et kuppforsøk i juni 2019, ble om lag 250 personer anholdt i Addis Abeba, Amhara-regionen og Oromia-regionen³. Av disse var de fleste etniske amhararer, mange av dem medlemmer i National Movement of Amhara (NaMA), et etnonasjonalistisk opposisjonsparti (Endeshaw 2019; HRW 2020a). I henhold til CPJ ble «minst» to journalister anholdt med hjemmel i anti-terrorloven i forbindelse med kuppforsøket (Mumo 2019).
- I juli 2019 anholdt sikkerhetsstyrkene ansatte og styremedlemmer i Sidama Media Network og stengte kanalens sendinger i byen Awassa etter at det brøt ut protester mot at de føderale myndighetene ikke avholdt folkeavstemning om selvstendighet for Sidama, slik de er lovforpliktet til. De anholdte satt flere uker uten tiltale før de ble løslatt (HRW 2020a)
- I oktober 2019 brøt det ut protester i Addis Abeba etter at oromo-aktivisten og eieren av Oromo Media Network, Jawar Mohammed, hevdet at myndighetene hadde fjernet sikkerhetsvaktene hans som et ledd i å få ham drept. Protestene spredde seg raskt til flere steder i Oromia-regionen og det kom til trefninger mellom demonstranter og sikkerhetsstyrker, særlig i byen Ambo. Urolighetene førte til at 86 personer døde, ti av dem som følge av trefninger mellom demonstranter og sikkerhetsstyrker. I forbindelse med demonstrasjonene ble fem journalister anholdt. Journalistene tilhørte Sagalee Qeerroo Bilisumaa, (Voice of Youth for Freedom), som er knyttet til den såkalte «Queerroo»-bevegelsen, hvor Jawar er en nøkkelfigur. Journalistene ble anholdt etter anti-terrorloven av 2009 (Amnesty 2019b).
- I januar 2020 ble to journalister på oppdrag for Tigray TV anholdt av sikkerhetsstyrker i Assosa i Beninshangul Gumuz på grunn av manglede dokumentasjon fra oppdragsgiver («work letter»). De to journalistene ble løslatt etter to dager (Addis Standard 2020).
- I mars 2020 ble en journalist tilknyttet det privateide Oromia News Network, en journalist tilknyttet Sagalee Bilisummaa Oromoo Radio og sjåføren deres anholdt av lokalt politi i Burayu i Oromia-regionen. De besøkte et medlem av Oromo Liberation Front i et fengsel i Burayu i Oromia Special Zone. De ble fremstilt for retten, og satt i varetekt i 14 dager. I henhold til myndighetene er de anholdt for tidligere forhold som ikke er knyttet til deres arbeid som journalister (Addis Standard 2020; CPJ 2020).
- I mars 2020 ble to journalister på oppdrag for Tigray TV anholdt av lokale myndigheter i Assosa i Beninshangul Gumuz under uklare omstendigheter (Addis Standard 2020).

I den grad etiopiske myndigheter anholder journalister i dag, dreier deg seg, så langt Landinfo kan vurdere ut fra den informasjonen som foreligger, om kortidsanholdelser. Anholdelsene skjer først og fremst i forbindelse med uro, store

³ Tallene på anholdte varierer fra kilde til kilde. BBC (2019) opplyser at «minst 50 personer» ble anholdt i forbindelse med kuppforsøket, altså et betydelig lavere tall enn for eksempel Endeshaw 2019 oppgir.

demonstrasjoner og voldelige opptøyer. Anholdelsene er da ikke nødvendigvis spesifikt rettet mot journalister, men brukes først og fremst som et middel av myndighetene til å få kontroll over situasjonen.

Stengning av kommunikasjonslinjer

Etiopiske myndigheter bruker stengning av internett, telefon og/eller sosiale medier i perioder med uro og opptøyer som et tiltak for å dempe konfliktnivået. Et nylig eksempel på dette er stengningen av telefon og internett i Wellega-området i Oromia-regionen, som har vart siden januar 2020. Begrunnelsen til myndighetene for å stenge kommunikasjonslinjene er den pågående militæroperasjonen mot Oromo Liberation Front (OLF). Ifølge HRW (2020b) stengte myndighetene ned telefon og internett ved til sammen åtte anledninger i 2019, i forbindelse med uro ulike steder i landet og gjennomføring av nasjonale eksamener.⁴

⁴ I august 2019 uttalte Abiy at han ville stenge av internett «for alltid» dersom dødelige opptøyer satt i gang i sosiale medier fortsatte. Han uttalte at internett hverken er «vann eller luft», altså en grunnleggende rettighet (HRW 2020b).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Addis Standard (2020, 12. mars). New update on detention of journalists by security forces. *Addis Standard*. Tilgjengelig fra https://addisstandard.com/news-update-on-detention-of-journalists-by-security-forces/?fbclid=IwAR26xTaOyrJv193g7rXHmBJCrcpLtva0N6_d9G297sQErWpBgDwOKMXZEAc [lastet ned 26. mars 2020]
- AFP, dvs. Agence France Presse (2020, 3. januar). Ethiopia adopts new version of much-criticised terrorism law. *France24*. Tilgjengelig fra <https://www.france24.com/en/20200103-ethiopia-adopts-new-version-of-much-criticised-terrorism-law> [lastet ned 27. mars 2020]
- Amnesty International (2019a, 9. juli). *Ethiopia : New journalist arrests put press freedom gains at risk*. London : Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/07/ethiopia-new-journalist-arrests-put-press-freedom-gains-at-risk/> [lastet ned 27. mars 2020]
- Amnesty International (2019b, 4. oktober). *Ethiopia: Release journalists arrested on unsubstantiated terrorism charges*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/10/ethiopia-release-journalists-arrested-on-unsubstantiated-terrorism-charges/> [lastet ned 30. mars 2020]
- BBC (2019, 27. juni). Ethiopia Amhara Unrest: Opposition supporters «arrested». *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-africa-48786875> [lastet ned 27. mars 2020]
- CPJ, dvs. Committee to Protect Journalists (2020, 18. mars) *Two journalists and driver arrested, held without charge in Ethiopia*. New York: CPJ. Tilgjengelig fra <https://cpj.org/2020/03/two-journalists-and-a-driver-arrested-held-without.php> [lastet ned 27. mars 2020]

- Endeshaw, D. (2019, 27. juni). Nearly 250 arrested in Ethiopia after foiled coup: State TV. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-ethiopia-security/nearly-250-arrested-in-ethiopia-after-foiled-coup-state-tv-idUSKCN1TS0WF> [lastet ned 30. mars 2020]
- Ezega News (2020, 2. januar). Ethiopia Approves New Anti-Terrorism Law Consisting of Death Penalty. *Ezega News*. Tilgjengelig fra <https://www.ezega.com/News/NewsDetails/7623/Ethiopia-Approves-New-Anti-Terrorism-Law-Consisting-of-Death-Penalty> [lastet ned 27. mars 2020]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2020a, 14. januar). *World Report Ethiopia 2019*. New York : HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/ethiopia> [lastet ned 30. mars 2020]
- HRW (2020b, 9. mars). *Ethiopia : Communications Shutdown Takes Heavy Toll*. New York : HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2020/03/09/ethiopia-communications-shutdown-takes-heavy-toll> [lastet ned 26. mars 2020]
- HRW (2019). *Ethiopia. Abiy's First Year as Prime Minister, Review of Freedom of Expression*. New York : HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2019/04/03/ethiopia-abiy-first-year-prime-minister-review-freedom-expression> [lastet ned 27. mars 2020]
- Jeffrey, J. (2019, 16. november). Press freedom under siege again in the new Ethiopia. *All Africa*. Tilgjengelig fra <https://allafrica.com/stories/201911170006.html> [lastet ned 27. mars 2020]
- Mumo, M. (2019, 29. april). *Under Abiy, Ethiopia's media have more freedom, but challenges remain*. New York: Committee to Protect Journalists. Tilgjengelig fra <https://cpj.org/blog/2019/04/ethiopia-abiy-ahmed-press-freedom-reform.php>
- RSF (2019, 11. oktober). *After his Nobel Prize, Ethiopian Prime Minister urged to continue defending press freedom*. Paris: RSF. Tilgjengelig fra <https://rsf.org/en/news/after-his-nobel-prize-ethiopian-prime-minister-urged-continue-defending-press-freedom> [lastet ned 26. mars 2020]
- Skjerdal (2014 12. juni). *Etiopia: Medier og journalistikk*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Etiopia-Media-og-journalistikk.pdf> [lastet ned 27. mars 2020]
- U.S. Department of State (2020, 11. mars). *Ethiopia: Country Reports on Human Rights Practices*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/ethiopia/> [lastet ned 1. april 2020]
- Yusuf, S. (2019, desember). *Drivers of ethnic conflict in contemporary Ethiopia*. Pretoria: Institute for Security Studies. Tilgjengelig fra <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/mono-202-2.pdf> [lastet ned 25. mars 2020]

Muntlige kilder

Skjerdal, Terje. Førsteamanuensis, journalistikk, medier og kommunikasjon. NLA Mediehøgskolen Gimlekollen. E-post 11. mars 2020.

© Landinfo 2020

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.